

Werktitel: (On)begrensd leven in het grensdorp Ven-Zelderheide

Met een kroniek over vier Vense familie

Maart 2024, Sjang Hermsen @

Passages uit de diverse hoofdstukken:

Uit het voorwoord:

Het is een mooie zomeravond als ik als 10-jarige rond 6 uur koeien melk in de wei op het Broek. Krachtige, warme stralen uit het koeienuier laten de melk in de emmer verder opschuimen. Een knoas (steekmug) komt vast te zitten in de bovenste laag melkschuim. Met een gerichte straal verdrink ik hem in de verse melk. Terwijl de stralen gelijkmatig uit het koeienuier spuiten, kijk ik in het rond. In het noorden zie ik de bossen op de stuwwallen van het Reichswald. Bij het begin van deze stuwwallen ligt de Duitse grens. Deze grens draait in oostelijke richting om Ven-Zelderheide heen. Daar is de grensovergang Hekkens met de wegen naar Kleef, Kranenburg en Goch. Ten zuidoosten van deze grensovergang vervloeit de oostelijke grens met de rivier de Niers. Samen met de Niers omsluit de grens in het zuiden het bos van het landgoed Zelder. Alleen in het westen heeft mijn geboortedorp Ven-Zelderheide aansluiting met de rest van Nederland. Het zicht op Nederland wordt afgesloten door het klooster Maria Roepaan, omringd door de hoge bomen van het landgoed bij het voormalige pensionaat voor rijke Duitse jonge dames.

(-) Net buiten de bebouwde kom tegenover de boerderij De Schravelt aan de Kleefseweg lag tot het einde van de Eerste Wereldoorlog een brug over de Niers, tevens de grens met Duitsland. Als jongen speelde ik ooit met een vriendje bij de vermolmde houten pijlers van deze burg aan de Nederlandse kant van de Niers. Aan de overkant was nog een restant van de brug te zien. Daarachter leek een laan met hoge bomen gelegen te hebben. Ik dagdroomde dat ik over de brug door die laan liep naar het onbekende land. Na mijn twaalfde kreeg de Duitse grens rondom Ven-Zelderheide en het land daarachter betekenis. Een grens was geen natuurgegeven meer. De betekenis van een grens kreeg invulling via school, reizen en studie over nationaliteiten, staatsvormen, naties en landen. Landsgrenzen bleken vaak aanleiding tot conflicten en oorlogen. De grens was niet langer de veilige beschutting uit mijn jeugd. In de zomer speelden we soms op het landgoed Zelder in de weilanden aan de Niers. Een enkele keer zagen we Duitse leeftijdgenoten aan de Duitse rivieroever. Zonder noemenswaardige aanleiding ontstonden er scheldpartijen, waarbij wij naar de overkant riepen: "Duitse moffen schijten in de sloffen". De kinderen aan de overkant schreeuwden natuurlijk terug: "Kèèsköpfe". (Kaaskoppen)

Uit: Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit boek is gestart met het beschrijven van het leven en lijden van vier families tegen de achtergrond van het grensdorp Ven-Zelderheide. Twee takken van de familie Hermsen kwamen rond 1860 vanuit het Duitse Kranenburg naar de Zeldersche Hei. Het geslacht Stevens vestigde zich hier rond 1830 en het geslacht Paar in 1879. De laatste twee geslachten verlieten de Zeldersche Hei in de jaren 20 en 30 van de vorige eeuw. Na WO2 startte de grote uittocht van de nazaten uit de families Hermsen. Ruim 180 jaar namen twee families Hermsen, de familie Stevens en de familie Paar deel aan het gemeenschapsleven in Ven-Zelderheide. Het dorp dat voor het grootste deel omsloten is door de grens met Duitsland. Die grens loopt als een rode draad door hun dagelijks leven in Ven-Zelderheide.

Sinds langere tijd lees ik regelmatig familiechronieken. Een diverse groep auteurs beschrijft het gewone en bijzondere leven van diverse generaties in hun familie. Met zo'n beschrijving komt vaak een specifieke geschiedenis van een regio of sociaal-culturele ontwikkeling in beeld. (-) Geroerd werd ik tijdens het lezen van 'Duitse wortels' van Laura Starink over de familiegeschiedenis van haar

moederskant¹. Haar moeder was afkomstig uit een grensregio in Silezië. Het dagelijks leven van haar grootouders, haar ooms en tantes werd jarenlang gruwelijk ingekleurd door de verschrikkingen door het Derde Rijk en de Sovjet-Unie. Vooral háár boek deed me nadenken over het leven van mijn voorouders in het oostelijk grensgebied in de kop van Noord-Limburg. Werd hun leven ook zo dramatisch getekend door de geschiedenis van mijn grensdorp? Ven-Zelderheide was eeuwenlang onderdeel van het hertogdom Kleef dat later in bezit kwam van de Pruisische koningen. Sinds 1814 hoort Noord-Limburg bij het koninkrijk der Nederlanden met een korte onderbreking tussen 1830 en 1839 toen Noord-Limburg enkele jaren Belgisch was. Hoe werd het dagelijkse en gewone leven van de families Hermsen, Stevens en Paar beïnvloed door de gevolgen van de Eerste en Tweede Wereldoorlog?

Tot het begin van de Eerste wereldoorlog in 1914 speelde de Duits-Nederlandse grens rondom Ven-Zelderheide geen doorslaggevende rol in het dagelijks leven van de bewoners van Ven-Zelderheide. Sinds jaar en dag woonden leden van de families Hermsen, Stevens en Paar aan beide zijden van de grens. Zo trouwde er een Hermsen van de Zeldersche Hei met een Kocken uit Hommersum. Mijn oom Thei Hermsen werkte in de jaren dertig in het Duitse Asperden. Zonen van de familie Paar lieten zich scholen als pottenbakker in het Duitse Sonsbeck. De taal was geen probleem want iedereen sprak het dialect Kleverlands. Uit bekende familieverhalen zijn geen grote oorlogsdrama's bekend. Niemand was nazi-gezind of actief in het verzet. Er waren op het eerste gezicht geen ernstige oorlogsslachtoffers. Wel werden bijna alle familieleden in oktober 1944 geëvacueerd uit Noord-Limburg. Dat was zeker geen pretje. Ze overleefden de oorlog op hun evacuatieplekken in Zuid-Holland, in westelijk Utrecht of ergens in Oost-Brabant. Met dit globale beeld van de familiegeschiedenis gingen mijn neven en ik op zoek naar familieverhalen en doken we in gemeentelijke en regionale archieven. We voerden gesprekken met de laatste generatiegenoten van onze ouders. Vervolgens zijn de herinneringen opgetekend van onze generatie over het leven van onze ouders en grootouders, oudooms en -tantes. Wie schrijft over het dagelijkse leven van gewone mensen in een grensdorp krijgt te maken met een nieuw perspectief. Veel regionale historische literatuur is geschreven vanuit het perspectief van een adellijke familie in een streek of vanuit het bestuur van een hoofdplaats van een regio. Dit boek is geschreven vanuit de **periferie: een grensstreek in de kop van Noord-Limburg, dat grenst aan een uithoek van de Niederrhein. Het boek verhaalt over het dagelijkse leven van mijn voorouders. Telkens weer moesten ze zich aanpassen aan beslissingen van machthebbers om de grens verder af te sluiten of weer open te stellen. Zelden werd rekening gehouden met hun belangen.** Het was sprokkelen geblazen om de gegevens te vinden, waarmee de specifieke sociaaleconomische en culturele ontwikkelingen achter het dagelijks leven van onze voorouders in Ven-Zelderheide beschreven konden worden. Qua historisch (wetenschappelijk) onderzoek komt de kop van Noord-Limburg er vaak erg bekaaid vanaf. Veel historisch onderzoek naar de industriële ontwikkeling, de landbouw of het kerkelijk leven in Noord-Limburg heeft vaak geen of weinig aandacht besteed aan specifiek onderzoek in de kop van Noord-Limburg. Als de kop van Noord-Limburg ter sprake komt dan gaan de bevindingen meestal alleen over de oorspronkelijke gemeente Gennep. Om toch een beeld te krijgen van de industriële, agrarische of culturele ontwikkeling in de kop van Noord-Limburg was veel speurwerk nodig via historische kranten die beschikbaar zijn op www.deplher.nl en <https://erfgoedmaasenniers.gennep.nl/> of via de regionale historische (kranten)archieven in Maastricht, Den Bosch en soms Nijmegen.

Uit Hoofdstuk 2: de voorgeschiedenis van Ven-Zelderheide:

De eerste bewoners

Het gebied tussen het Reichswald en de rivier de Niers was in de late Middeleeuwen (tussen 1.000 en 1.500 na Christus) al op enkele plaatsen bewoond. In een oorkonde uit 1330 van het Duitse klooster

¹ www.atlascontact.nl, 2013

Gräfenenthal bij Kessel aan de Niers staat vermeld dat in 't Ven 17 morgen turfveen is verpacht. Hetzelfde klooster spreekt in 1381 in een financieel overzicht over 'den Venschen Kirchhaven (kerkhof). Het klooster betaalde voor dit kerkhof een 'capoen'² als erfrente aan den Heer van Gennep.³ Bij deze begraafplaats stond geen kerk of kapel. De bewoners van de Dam hadden een eigen begraafplaats, het Dams kerkhof.⁴ De bewoners van 't Ven betaalden in de 14de eeuw belasting - tienden - aan de heren van Biesterveld. In een document uit 1413 is sprake van een 'darp, gheheiten Intvenne' onder de parochie "Ot-ershem".⁵ Het veengebied langs het Reichswald ging ten zuiden van 't Ven over in heidevelden, de zogenaamde Zeldersche Hey. In dit gebied groeide ruwe heide, waarvan een gedeelte het „Rauwland" genoemd werd. Door dit Hoofs Rauwland liep een verbindingbaan van het Ven naar Ottersum. Deze rauwe baan was een weg tussen twee eiken wallen. Aan deze baan naar Ottersum lag dicht bij de Niers een herberg die eerst Rauwbaan heette. Later verbasterde de naam tot Roepaan. In de oude taal van 't Ven is „Roow Baon" bijna hetzelfde als Roepaon.⁶ De Zeldersche Hey werd in zuidoostelijke richting omzoomd door de Niers. Ten oosten van Ottersum maakte de Niers een enorme bocht naar het zuiden, waarna de rivier weer naar het noorden stroomde richting Kessel. In die zuidelijke bocht lag een apart geografisch gebied dat circa 150 hectare groot was. De Niers had hier rivierklei afgezet en daar was een bos ontstaan. Dicht bij het water en bij de graslanden langs de rivier was een open plek ontstaan die men 'laar' noemde. Laar werd later het laatste deel van de naam Sellaer of Sellar. Het eerste deel van het woord Sel betekent een bocht in de rivier tegenover een andere bocht. Daarmee was de naam Sellaer, Seller en later Zelder compleet. Die andere bocht heette ham (uitham, inham). De aanduiding ham komt terug in het Duitse gebied onder de Niers bij de buurtschap de Dam. Daar werd rond 1390 het kasteel Haus Hamm gebouwd en vele eeuwen later de Hammse brug over de Niers. Sellar lag hoog genoeg om voor bewoning te dienen.⁷ Zo waren 't Ven en Zelder de eerste bewoonde delen van het huidige dorp Ven-Zelderheide. De oudste historische vermelding van 't Zelder dateert van 1336. De leenman Theodorus Codde was met Zelder beleend. Rond 1380 was de buurtschap Zelder eigendom van de familie Kothen van Seller uit de Duffel bij Millingen. Jan van Kothen van Sellar was getrouwd met Geza van Sellar. Jan van Sellar was hofmaarschalk bij de hertog van Geldern. Als onderdanen van het hertogdom Geldern mochten Jan en Geza van Sellar geen stenen huis op Zelder bouwen. Ze weken uit naar het Gelrese Kessel en lieten op de linkeroever van de Niers de waterburcht Driesberg bouwen.⁸ Hun zoon Reijnalt van Zellar kreeg voor Zelder belastingvrijdom van de heerlijkheid Gennep.

(-) **Verschuivende grenzen**

Sinds de Middeleeuwen hoorden de buurtschappen 't Ven, de Dam, Biesterveld, Zelder en de Zeldersche Hei tot het hertogdom Kleef. Deze gehuchten lagen circa 10 kilometer van de hoofdstad Kleef, gescheiden door het immense Reichswald. Na de ineenstorting van het Franse keizerrijk kwamen Kleef en omstreken in 1813 weer onder het Pruisische gezag. Het gebied tussen het Reichswald en de Niers lag ruim 5 kilometer af van de Pruisische landsgrens bij Gennep aan de Maas. Om een mogelijke invloed van het nabije Verenigd Koninkrijk der Nederlanden in de regio Kleef tegen te gaan werd het gebruik van het Nederlands ingeperkt. Het Duits gold voortaan als de officiële taal voor bestuur en scholing. De bewoners van de Zeldersche Hei en omgeving wisten enkele jaren niet goed waar ze staatkundig aan toe waren. In het Verdrag van Londen van 12 mei 1815 wordt vastgelegd welke delen van het hertogdom Kleef bij het Koninkrijk der Nederlanden komen en welke

² Een gecasteerde en vetgemeste haan

³ Zie: Het Rektoraat H. Anthonius-Abt te Ven-Zelderheide door pastoor Th. W. J. Driessen. In de Maas- en Niersbode van 12-4-1972.

⁴ Volgens pastoor Driessen waren de kerkhoven van 't Ven en op de Dam voorhistorische begraafplaatsen waren.

⁵ Zie: Het onderwijs in Ven-Zelderheide, 1983, pag. 3.

⁶ Zie: Het Rektoraat H. Anthonius-Abt te Ven-Zelderheide door pastoor Th. W. J. Driessen. In de Maas- en Niersbode van 12-4-1972.

⁷ Zie: Het landgoed en het kweekbedrijf Zelder, J.W. Lackamp, 1983, pag. 4.

⁸ Zie: Historische route Kessel, Andreas Wagener, e.a., 2020, pag. 56

gebieden Pruisisch blijven. De Nederlandse koning Willem I wil geen Pruisen meer op de oostkant van de Maas hebben. Hij eist een bufferzone aan de oostelijke Maasoever, zo breed als de afstand van een kanonschot vanaf de Maas. Het blijft nog onduidelijk waar de grens precies ligt. In het Traktaat van Aken van 26 juni 1816 werd definitief vastgelegd dat de Pruisische gemeente Ottersum bij het Koninkrijk der Nederlanden kwam. De verschillende buurtschappen van de mairie Kessel werden verdeeld over de Nederlandse gemeente Ottersum en de Pruisische gemeente Kessel. *“De nieuwe grens kwam onderlangs het Reichswald te liggen”*. Toch leidde deze grensbepaling nog tot een grensincident. Toen de burgemeester van Ottersum, Herman Quikbörner, in 1817 een werkbezoek bracht aan 't Ven en de Dam, werd hij door drie gewapende mannen weggestuurd. De buurtschappen zouden volgens hen Pruisisch grondgebied zijn. Na enkele maanden erkende Pruisen dat 't Ven en de Dam tot het Nederlands grondgebied behoorden. De definitieve afbakening met de Duitse gemeente Kessel kwam pas in 1817 tot stand: *“De buurtschappen Veen en Den Dam werden bij de gemeente Ottersum gevoegd”*.

Uit: Hoofdstuk 3: Van 1830 tot 1880. De voorouders vestigen zich

Staatsgrens nog geen taal- en cultuurgrens

Na 1817 bleef het nog ruim 50 jaar staatkundig onrustig voor de bevolking van Noord-Limburg, inclusief het grensdorp Ven-Zelderheide. De precieze betekenis van een grens was voor sommige Vense inwoners niet helemaal duidelijk. In 1822 waren alle grenspalen rondom 't Ven gestolen, waarschijnlijk om ze te verstoken. Enkele jaren later werd de dagloner Johannes Heimers in 1828 betrappt op het weghalen van grenspalen.⁹ Hij liep een lange gevangenisstraf op. Als deel van de gemeente Ottersum hoort het Vense grensdorp voortaan bij het hertogdom Limburg dat toebedeeld was aan het Koninkrijk der Nederlanden. In 1830 ontstond er opnieuw staatsrechtelijke onrust. In dat jaar begonnen de Zuidelijke Nederlanden in Brussel een opstand tegen koning Willem I en de dominantie van de Noordelijke Nederlanden. Geheel Limburg sloot zich aan bij de Belgische Revolutie, met uitzondering van Mook en Maastricht, waar Nederlandse garnizoenen waren gelegerd. De tijdelijke hoofdstad van het hertogdom Limburg werd Hasselt. In oktober 1830 worden de nieuwe staatsgrenzen tussen Nederland en België vastgelegd. De gemeente Ottersum vormt het noordelijkste puntje van België.

(-) Rond 1860 bouwde Pruisen het eerste Zollamt bij de grensovergang Grunewald - Hekkens. De bezetting bestond uit één beambte. De grensovergang was in die dagen alleen van belang voor de uitvoer van agrarische producten naar de markt in Kleef.¹⁰ De grensbewoners raakten langzaam gewend aan het functioneren van Duitse en Nederlandse commiezen in hun leven van alledag. Al gauw begonnen de bewoners aan beide zijden van de grens te smokkelen. Het hongerjaar 1847 als gevolg van een zware financiële, handels- en industriële crisis in Duitsland stimuleerde het smokkelen. Vanaf 1851 controleerde de Pruisische douane strenger aan de grenzen. De vrijstelling van belasting en invoerrechten op kleine hoeveelheden werd opgeheven. Koffie was een geliefde smokkelwaar.¹¹ In 1867 werd vanuit Pruisen de verplichting om een pas te tonen bij de grens opgeheven. Er waren voortaan alleen nog maar grensbepalingen als er producten met invoerrechten de grens over moesten. Zonder handelswaar kon iedereen overal de grens oversteken.¹² In 1879 bemoeilijkte de Nederlandse staat op haar beurt het grensverkeer bij Hekkens. Bij Koninklijk besluit van 14 juli 1879 werd het kantoor van invoerrechten Hekkens formeel een *grenskantoor* voor invoerrechten. Een commies-ontvanger inde de betaling van invoerrechten.¹³ Vanaf juni 1877 werd het betalingsverkeer tussen de Pruisische en Noord-Limburgse buurgemeenten

⁹ Deze anekdote kwam ter sprake tijdens het Historisch Café in Ven-Zelderheide op 16-4-2023.

¹⁰ Zie: Maas- en Niersbode, 29-8-1962.

¹¹ Zie: Kelten, Kirche und Kartoffelpüree, Band 3, Hans-Joachim Koepp, pag. 27-28.

¹² Zie: Kelten, Kirche und Kartoffelpüree, Band 3, Hans-Joachim Koepp, pag. 91.

¹³ Zie: Nederlandsche staatscourant, 21-07-1879.

eenvoudiger. De bevolking van de grensgemeente Ottersum mocht weer betalingen doen met de nikkel- en koperen munten van het Duitse Rijk.¹⁴

Rond 1870 verbeterden de bestaanskansen van de Limburgse boeren flink. Door ontginningen kwam er meer cultuurgrond ter beschikking. De vooruitgang hing verder samen met de ontsluiting van het platteland, de nieuwe afzetmogelijkheden voor hun landbouwproducten en de betere bedrijfsresultaten. De Limburgse bevolking stond meer open voor nieuwe ideeën. Het verenigingsleven begon wortel te schieten, zowel in het algemeen als op agrarisch terrein. Vooral na 1870 kregen deze verenigingen meer vat op de boeren met hun eerste pogingen om landbouwvoorlichting te geven. Die voorlichting was vooral gericht op een kwaliteitsverbetering van het vee door betere stalvoeding. Er was meer aandacht voor de fokkerij en het invoeren van nieuwe rassen. Via cursussen kwam er meer belangstelling voor de teelt van tuinbouwgewassen. Die landbouwvoorlichting verliep via de Limburgse Maatschappij voor Landbouw die in 1861 tot stand kwam en tot 1901 bleef bestaan. In het begin waren vooral de grootgrondbezitters, herenboeren en notabelen lid. De 'gewone' boeren werden pas na 1870 meer bij de Maatschappij betrokken. De Maatschappij benoemde zogenaamde 'wandelleraren', die naar Duits voorbeeld de landbouwers onderwijs gaven in hun regio. De Maatschappij van Landbouw vestigde zich in Roermond en was ook in de Kop van Noord-Limburg actief. Op 22 juni 1871 gaf een wandelaar van de Maatschappij een voordracht om 7 uur 's avonds te Ottersum.¹⁵ Ook werden er cursussen georganiseerd over bijvoorbeeld boom- en groententeelt. Onderwijzers, tuinknechten en arbeiders konden gratis aan zo'n cursus deelnemen; overige belangstellenden moesten f 2, 50 per cursus betalen. Degenen die de cursus gevolgd hadden, kregen na met goed gevolg afgelegd examen een diploma.¹⁶ Vanaf 1875 kreeg Europa last van de enorme graanproductie in Amerika. Het vervoer over zee was stukken goedkoper geworden, waardoor het Amerikaanse graan tegen ongekend lage prijzen op de Nederlandse en andere Europese markten kwam. In dezelfde tijd dropten ook Rusland en Argentinië op grote schaal hun graanoverschotten op de Europese markt. Zodoende begon in Nederland rond 1878 een langdurige crisis, die nog verergerd werd door de daling van de prijzen voor vee en zuivelproducten. Veel boeren schakelden om van graanverbouw naar veevoederproducten of veeteelt. Om uit de crisis te komen onderkende de Maatschappij voor Landbouw dat de verbetering van de landbouw vooral op de kleine boeren gericht moest zijn. Naast voorlichting werd de oprichting van dorpsverenigingen gestimuleerd, de zogenaamde landbouwcasino's. Door onderlinge contacten, discussies, lezingen en praatavonden en door onderlinge samenwerking trachtte men de situatie van de landbouw te verbeteren.¹⁷

Voorbeeld van het familieverhaal: 'In goeden doen'

Ondanks de landbouwcrisis na 1878 ging het Wilhelm Hermsen op de Zeldersche Hey gestaag voor de wind. Tussen 1864 en 1897 bouwde hij een boerenbedrijf op dat bij zijn overlijden 2.75 hectare groot was. Het bedrijf bestond uit het woonhuis, de stal, de schuur en het erf met een omvang van 3 aren. Er waren twee tuinen van samen 16 aren en 75 centiaren. Voor het vee waren er 2 weilanden, samen 50 aren groot. Voor graan, bieten en aardappelen beschikte Wilhelm over 4 akkers, die samen 2 hectare omvatten. Wilhelm Hermsen hield de diverse grondveilingen in zijn omgeving goed in de gaten. Op 5 april 1887 was hij present bij een openbare verkoop in de herberg van Mathijs Basten aan de Ploeg op de Zeldersche Hey. Geveild werd de nalatenschap van Hendrik Gerritzen en Wilhelmina Blenkers. Het onroerend goed uit deze nalatenschap kwam in de aanbidding in 4

¹⁴ Zie: het Venloosch weekblad, 30-06-1877.

¹⁵ Zie: Venloosch weekblad, 17-06-1871

¹⁶ Zie: Geschiedenis van de Landbouw in Limburg 1750-1914; drs. J. F. R. Philips, Drs. J.C. G. M. Jans en drs. TH. J. A. H. Claessens; Assen 1965; pag. 208 274.

¹⁷ Idem noot 105.

'kopen'.¹⁸ De verkoper was de klompenmaker Rutgherus Basten op de Zeldersche Hey als voogd van de minderjarige kinderen Catharina, Mathijs en Johannes Gerritzen. De veiling trok de nodige opbieders en overige belangstellenden aan. De flessen jenever verhoogden de spanning in de herberg. Notaris Willem Theodoor Hermsen leidde de veiling in gezelschap van twee getuigen: de gemeentesecretaris Willem van der Werff uit Vierlingsbeek en de Gennepse afroeper Theodorus Bronsink. Het opbieden gebeurde met 5 gulden per bod. De duur van de veiling werd volgens lokale traditie bepaald door het laten opbranden van een waskaars. Het bod van de laatste bieder voordat de kaars uitdoofde, werd toegewezen. De requirant-verkoper kreeg nog een half uur berouw om de toewijzing goed te keuren of "*als niet te bestaan te verklaren*". Wilhelm Hermsen was de hoogste bieder bij de derde partij op deze veiling. Voor f 350,- kocht hij een akker van ruim 41 aren op de Zeldersche Heide. Voor de registratie van zijn nieuwe bezit in Boxmeer moet Willem f 14,80 betalen. De koopprijs moest hij "*ten kantore van mij notaris in handen van de requirant-verkoper betalen voor of op de 1^e september 1887*". Er zijn geen notariële aktes gevonden waaruit blijkt dat voor deze aankoop geld geleend moest worden.

Uit: Hoofdstuk 4 De tweede generatie van 1880 tot 1914

Omdat ze in een grensdorp leefden, hadden de Vense bewoners soms last en soms profijt van de economische en maatschappelijke ontwikkelingen in hun eigen land en over de grens. De regio Niederrhein was sinds 1870 onderdeel van het keizerrijk Duitsland. Ven-Zelderheide integreerde als Limburgs dorp stapje voor stapje in de Nederlandse natie. De grens om hun dorp was open voor familiecontacten, zaken en werk ondanks grenscontroles en invoerrechten. Toch vormde die 'open' grens soms een obstakel met nare gevolgen. Zo eindigde het bezoek aan de Ottersumse kermis van ene P. G. uit het Duitse buurdorp Kessel in een drama. Van de man was bekend dat hij vaak te diep in het glaasje keek. Blijkbaar had hij in Ottersum flink feest gevierd. Op 14 oktober 1893 werd zijn lijk aangetroffen bij het grenskantoor Hekkens-Grunewald. Hij werd te laat ontdekt door de douaniers.¹⁹ Op andere momenten leidde starre procedures langs de grens tot irritatie of onbegrip. In juni 1888 dachten enkele Ottersumse grensbeambten dat ze probleemloos een pakje manufacturen bij een Duitse kleermaker over de grens konden afgeven. Ze vertrouwden op de kameraadschappelijke instelling van hun Pruisische collega's. Ze moeten erg beteuterd hebben opgekeken toen hun Pruisische douanebeambten hen arresteerden.²⁰ Waren ze even vergeten dat voor hun Pruisische collega's altijd gold dat alles "*seine Ordnung haben muss*"? Daarover zal eveneens de Vense boer gevloekt hebben die in mei 1896 een koe liet grazen in een wie langs de Niers. De Limburgse koerier schrijft: "*Een der koeien, niet tevreden met het malsche sappige gras, zwemt de rivier over en maakt aldaar kennis met hare Duitse kameraden. Zij zou echter geducht voor dit uitstapje boeten*". Een Pruisische grenskommies ziet de koe de Niers overzwemmen. In plaats van het beest terug te jagen, pakt hij het beest bij de horens en laat haar in Goch "*einsperren*". De eigenaar doet zijn beklag maar wordt van het Pruisische kastje naar de Pruisische muur gezonden. De Limburgse koerier vertrouwde bij zijn berichtgeving erop dat "*de zaak wel in der minne geregeld zal worden*". Toch kon de krant niet nalaten te vermelden dat de Pruisische instanties erg snel de grenzen sluiten om uitbreiding van mond- en klauwzeer tegen te gaan terwijl de binnengesmokkelde of opgevangen runderen worden niet afgemaakt. Integendeel, ze worden aan de meestbiedende verkocht.²¹

De grensbewoners aan weerszijde van de grens rondom Ven-Zelderheide leerden omgaan met de verschillende regelgeving van de Duitse en Nederlandse (grens-)autoriteiten tussen 1880 en 1914. Soms hadden ze er baat bij en soms pech. Het was zaak altijd op tijd goed op de hoogte te zijn. Zo was in september 1906 de 'zoll'-vrije uitvoer van vlees en spek naar Nederland door de inwoners van

¹⁸ Index notarieel protocol Vierlingsbeek 7130.69, akte 59 van het BHIC in Den Bosch. Het perceel dat Willem Hermsen kocht was onderdeel van een groter geheel met een huis en tuin en nog 2 andere percelen bouwland, sectie B, nummer 2762. De koopster van het huis voor f 610, - was de naaister, Geertruida Ebben uit het Ven. Het ander bouwland gaat voor f 301, - naar de landbouwer Cornelis Derks van de Zeldersche heide.

¹⁹ Zie: het Venloosch weekblad, van 14-10-1893.

²⁰ Zie: het Rotterdamsch nieuwsblad van 30-06-1888.

²¹ Zie: de Limburger koerier van 18-05-1896.

Kessel, Hommersum en Hassum alleen op vrijdag en zaterdag toegestaan. De grensbewoners van Grunewald mochten elke donderdag en vrijdag enkele uren per dag 'zoll'-vrij vlees en spek de grens over brengen. De bewoners van Hassum en Kessel mochten het vlees en spek vanuit Holland alleen via de landweg over Hassum en Hommersum vervoeren. Het Venloosch weekblad schreef over deze maatregel: *"Dat deze bepaling voor onze slachters op de grenzen van groot nut is, behoeft hier geen betoog"*.²² De inwoners van Ven-Zelderheide en hun Duitse burens in Nergena, Grunewald en Hommersum konden niet bevroeden hoe bepalend de grens zou worden in hun dagelijks leven kort voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog.

De Vense schoolstrijd

Door de komst van de zusters van Steyl krijgt het onderwijs in de gemeente Ottersum vanaf 1882 een nieuwe impuls. Hun schooltje voor Duitse meisjes in het klooster 'Maria Roepaan' wordt toegankelijk voor jonge kinderen uit 't Ven en van de Zelderhei. Hun weg te voet naar school is zo 20 minuten minder lopen.²³ Een verzoek uit de gemeenschap van de 't Ven en de Zelderhei in 1889 voor een eigen school wordt afgewezen. Leidende figuren bij dit verzoek waren Gerardus Vullings van de Zelderhei en de heer H. Kleijnjan, douaneambtenaar bij de grensovergang Hekkens. Men had bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken een aanvraag ingediend voor een openbare school in het Ven of de Zelderheide. Een delegatie van de Limburgse Gedeputeerde Staten kwam op 29 mei 1889 naar het gemeentehuis in Ottersum voor een plaatselijk onderzoek.²⁴ Het resultaat was negatief. De kinderen van de heer Kleijnjan moesten nog langer de eindeloze weg van de grens naar het dorp Ottersum afleggen. Ze moesten zeker een uur trippelen om de afstand van 5 kilometer te overbruggen. In 1890 komt er in het dorp Ottersum een openbare school voor 300 leerlingen. Vervolgens beginnen de zusters van Steyl in 1891 in het Stepke met een meisjesschool en bewaarschool²⁵.

(-) In 1905 neemt Arnold Weijers opnieuw het voortouw. Nöl Weijers is de overgrootvader van de huidige eigenaar van Supermarkt Weijers aan de grens. Hij en 9 medestanders uit 't Ven en op de Dam willen een school op beloofbare afstand voor hun kinderen: *"Een groot aantal gezinshoofden heeft den minister van Binnenlandsche Zaken verzocht te bevorderen, dat daar een school worde gebouwd voor hunne kinderen, onder wie er zijn, die op 5 K.M. afstands van een school wonen"*.²⁶ Opvallend is de grondige juridische onderbouwing van hun verzoek aan de Ottersumse gemeenteraad: *"Ondergetekenden, allen inwoners uwer gemeente geven te kennen, dat zij steeds dringender de behoefte gevoelen aan voldoende Lager Onderwijs (in de zin en naar de opvatting van de wet op het L.O), hun gewaarborgd door de Grondwet (-)"*²⁷ In 1906 richt deze groep gezinshoofden dit verzoek ook aan de Provinciale Staten van Limburg. In dat verzoek is er sprake van een openbare school.²⁸ Het verzoek wordt door de Gedeputeerde Staten afgewezen omdat door *"de bereids vroeger door de Regering ter zake genomen beslissingen hun verzoek niet voor inwilliging vatbaar is"*.²⁹ De Ottersumse gemeenteraad stelt zich niet achter de inwoners van 't Ven. Integendeel. *"Met algemeene stemmen verklaart de Raad zich tegen de oprichting van eene school als gevraagd"*.³⁰

²² Zie: het Venloosch nieuwsblad van 18-09-1906.

²³ Zie: Historische notities betreffende Ottersum, Wiel van Dinter, gemeente Gennep 1999, pag. 39-40

²⁴ Zie: Het onderwijs in Ven-Zelderheide, 1983, pag. 7.

²⁵ Zie: <http://www.ottersum.info/geschiedenis/ottersum-in-jaartallen/>

²⁶ Zie: Limburger Koerier, 9-1-1905.

²⁷ Zie: Het onderwijs in Ven-Zelderheide, 1983, pag. 8.

²⁸ Zie: De nieuwe courant 22-06-1906

²⁹ Zie: Limburger koerier 25-09-1906

³⁰ Zie: Venloosch nieuwsblad, 08-09-1906

Uit: Hoofdstuk 5: 1914-1918 De jaren van de Eerste Wereldoorlog

Een vreemde vrede

Op 11 november 1918 tekende Duitsland de wapenstilstand. De Eerste Wereldoorlog was voorbij. Drie dagen later demobiliseerde de Nederlandse regering na vier jaar en drieënhalve maand haar krijgsmacht. Op 12 november werd bekend dat 122.000 van de 237.000 gemobiliseerden naar huis mochten. Ruim 100.000 soldaten met uitzondering van de grensbewaking gingen terug naar de vredesgarnizoenen. De demobilisatie was een opgave voor de Nederlandse overheid. De gewezen soldaten moesten weer een plek in de burgermaatschappij vinden. Dit ging niet zonder slag of stoot. Veel soldaten kregen financiële problemen omdat ze niet snel weer aan het werk kwamen. De geallieerden bedongen bij de wapenstilstand in het Franse Compiègne dat de Duitse soldaten op 1 december 1918 om 12.00 uur teruggetrokken moesten zijn van de linker Rijnzijde tot aan Düsseldorf. Van de geallieerde troepen kreeg België het gezag over de Niederrhein. Medio december bezetten 400 Belgische soldaten Goch en omgeving. Tijdens de eerste dagen van de Belgische bezetting was het gebruik van trein, vrachtwagen, fiets, koets en paard verboden. De Belgische veiligheidspolitie opende kantoren op het station van Hassum, bij de grens Gaesdonk in Siebengewald en bij de grensovergang Grunewald. Waarschijnlijk hoopten de inwoners van Ven-Zelderheide na de wapenstilstand op een snelle terugkeer van het vooroorlogse dagelijkse leven. De grens zou weer snel opengaan. Het normale zakelijke verkeer en de familiecontacten met de Duitse grensdorpen zouden weer hun beloop krijgen. Niets was minder waar.

(-) Het Belgische gezag legde de bewoners van de Niederrhein strenge regels op in hun dagelijks leven. Alle verordeningen werden in het Vlaams, Frans en Duits openbaar gemaakt. Op het niet groeten van de Belgische vlag en het niet luisteren naar het Belgisch volkslied in de kerk stonden geldboetes en gevangenisstraffen tot een half jaar. De Belgische tijd werd ingevoerd. De post en de telegrafie stonden onder controle van het Belgisch militair gezag. Iedereen moest verplicht een pas bij zich hebben.³¹ De grensbewoners bij Hekkens, De Dam, op de Zandsteeg en in 't Ven zullen verbaasd geweest zijn toen eind december 1918 bekend werd dat de Belgische bezetting langs de Duitse grens een draadversperring liet aanleggen.³² De oude Hammsche brug over de Niers bij de Schravelt werd compleet afgebroken. De bewoners van de Zelderheide konden niet langer naar de herberg 'de Hammsche Bröck' aan de Duitse kant van de Niersbrug. De herberg ging te gronde en de boerderij raakte in verval. De bewoners van Ven-Zelderheide maakten zich rond de jaarwisseling van 1918-1919 op voor nieuwe onzekere tijden.

Schaarste neemt verder toe

De schaarste aan goederen blijft de mensen tijdens de Eerste Wereldoorlog parten spelen. Sommige Ottersumse huisvrouwen malen gebrande erwten als vervanging van koffiebonen. In de laatste twee oorlogsjaren neemt het schoolverzuim in Ottersum ernstig toe door de schaarste aan brood. In de lente van 1917 houden enkele ouders hun kinderen uit school thuis. Ze kunnen hen geen boterhammen meegeven voor het overblijven. In mei 1917 besluit de schoolleiding niet langer 's middags les te geven maar van 8.00 's ochtends tot 13.00 uur 's middags. Met dit schoolrooster hoeven de kinderen die veraf wonen niet over te blijven en kunnen 's middags thuis eten. "Het resultaat van deze maatregel is zeer gunstig." In april 1918 geldt het oude schoolrooster weer. Opnieuw verzuimen kinderen 's middags de school omdat ze genoodzaakt waren om na de ochtendlessen thuis te gaan eten. Het schoolrooster moet weer worden aangepast. Vanaf mei mogen de kinderen van de openbare school barvoets in de schoenen naar school komen om de kousen voor de winter te sparen.³³

³¹ Zie: Kelten, Kirche und Kartoffelpüree, Band III, Hans-Joachim Koepp, 2008, pag. 481-483.

³² Zie: Limburger koerier, 30-12-1918.

³³ Zie: der Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant van 14-05-1917 en de Limburger koerier van 30-04-1917, van 13-04-1918 en 25-05-1918.

Gennepse slagers boden in de lente van 1918 boeren in Ottersum flinke bedragen voor hun geiten uit gebrek aan rund- en varkensvlees. Deze boeren waren in 1917 minder varkens gaan fokken vanwege de schaarste aan veevoeder.³⁴ Dankzij de bemiddeling van de Ottersumse burgemeester kregen verschillende landbouwers alsnog een vergunning om varkens te slachten ze konden aantonen dat ze nog niet of onvoldoende geslacht hadden.³⁵ De vleesschaarste was in mei 1918 zo groot dat boer G. L. ruim f 900, - kreeg voor een geleverde, vette stier.³⁶

Als vleesvervanger was vis uit de Niers populair. In maart 1914 werd er bij afslag circa 500 pond vis van bij het café Lintz verkocht. Op 19 april 1918 vingen de heren G. en Y.B. ruim 1000 pond vis, voornamelijk brasem. Deze vis bracht 60 cent per pond op.³⁷ Een maand later was er een visverbod op de Niers van kracht. Diverse vissers die opnieuw hun slag wilden slaan, werden door de marchaussee op de bon gegoooid. Bovendien waren ze hun hengels kwijt.³⁸ In dezelfde maand moesten de Ottersums landbouwers opnieuw rogge en peulvruchten afstaan voor de distributie op bonnen. Ook de graancontroleurs gingen weer langs de boerderijen om de verplichte levering van graan te regelen. Dit keer traden ze heel beleefd en tactisch op. Er werd geen graan in beslag genomen.³⁹

Uit: Hoofdstuk 6; Het Interbellum tussen 1918 en 1939

De verschillen worden groter

Qua dagelijks taalgebruik waren de dorpen en gehuchten langs de Duits-Nederlandse grens tijdens het interbellum nog een eenheid. In de buurtschappen aan weerszijden van de grens werd bijna uitsluitend Kleverlands gesproken. Als de kinderen uit het Duitse grensgehucht Nergena voor het eest naar school gingen, moesten ze meestal het Duits nog leren. Op dezelfde manier gingen de kinderen van Ven-Zelderheide op school pas met het Nederlands aan de slag. Theo Thönnesen, een gepensioneerd boer, woont nog steeds net over de Duitse grens, dicht bij de grensovergang Hekkens aan de Nergenaer Strasse. Hij vertelt: *“Soms spoorde mijn moeder ons kinderen aan om thuis Duits te praten. Een buurvrouw, afkomstig uit Ven-Zelderheide, lachte ons gezin dan uit omdat ze dit als vreemd ervaarde”*. Theo herinnert zich een situatie dat er een vrachtwagen spullen kwam brengen op hun boerderij. De chauffeur had 2 kinderen bij zich. Toen deze kinderen Theo en andere kinderen in de buurt hoorden praten, zeiden ze: *“Nix verstehen”*.

(-) Los van het gemeenschappelijke dialect was het dagelijks leven in het Duitse en Nederlandse deel van het voormalige hertogdom Kleef aan het einde van de WO1 sociaaleconomisch nogal uit elkaar gegroeid. De Neder-Rijn was door de oorlog economisch in zwaar weer geraakt. De Duitse grensbewoners leden in de eerste naoorlogse jaren vooral 's winters flinke honger. De winters van 1917, 1918 en 1919 staan bekend als hongerwinters. De uitvoer van aardappelen buiten het district (Kreis) Kleef was streng verboden. De ergste voedseltekorten duurden zeker tot 1920. In maart van dat jaar was er onvoldoende rogge- en tarwemeel om brood te bakken. De broodvoorziening werd op gang gehouden door dit meel te mengen met gerstemeel, maismeel en aardappelmeel.⁴⁰

(-) Rijke Pruisische boeren

Na de Eerste wereldoorlog werden grensdorpen zoals Ven-Zelderheide meegezogen in de politieke en economische spanningen tussen Nederland en Duitsland. Kranten in Zuid-Nederland schreven verontwaardigd over de dominante positie van Duitse grootgrondbezitters bij de ontginningen van heide- en veengebieden in Noord-Limburg. In maart 1919 richtte de Maasbode zijn pijlen op de Duitse grootgrondbezitters in de gemeente Ottersum. De twintig grote ontginningen, samen 3200 hectaren, waren grotendeels in handen van 'buitenlanders'. Een van hen was Th. Jäger die 360

³⁴ Zie: de Limburger koerier van 26-04-1917 en van 27-04-1918.

³⁵ Zie: de Nieuwe Venlosche courant, 18-05-1918.

³⁶ Zie: de Limburger koerier, 28-05-1918.

³⁷ Zie: de Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 19-04-1918.

³⁸ Zie: de Nieuwe Venlosche courant, 18-05-1918 en de Nieuwe Venlosche courant, 10-03-1914.

³⁹ Zie: de Limburger koerier van 25-05-1918 en de Nieuwe Venlosche courant van 30-05-1918.

⁴⁰ Zie: Kelten, Kirche en Kartoffelpüree; Hans-Joachim Koepp, Band 4, pag. 16 en 27.

hectare grond onder het Reichswald bezat of in pacht had. Hij woonde pal over de Duitse grens in het Pruisische Grunewald. In tijden van voedselnood maakte de Maasbode zich boos over de steun van de Pruisische regering aan deze Pruisische exploitanten van Nederlandse grensgronden. De krant is ontstemd dat de Nederlandse regeringsorganen de onzinnige traktaatartikelen uit 1816 niet durft aan te pakken.⁴¹

(-) Het moderne leven lonkt

Op meerdere fronten gingen de inwoners van 't Ven, de Zelderheide en de Dam in het interbellum mee in de vaart der volkeren. Ze keken vol verwachting uit naar de aanleg van elektrische stroom, waterleiding en telefoon. November 1921 keurde de Gedeputeerde Staten van Limburg de Ottersumse aanvraag voor een geldlening van f25.000, - goed, waarmee een hoofdwaterleiding door 't Ven aangelegd kon worden.⁴² Deze moderne verworvenheid smaakte naar meer. In januari 1922 kregen Gennep en het dorp Ottersum elektriciteit. De straten waren voortaan mooi verlicht. Er was een elektrische kabel gelegd van Mook naar Gennep met een aftakkabel voor de aansluiting van de gemeente Ottersum. De elektrificatie ging echter niet verder dan het dorp Ottersum. De overige buurtschappen van de gemeente bleven in het donker achter.

De ontevredenheid over deze achterstelling groeide met het jaar. In januari 1926 vraagt een 60-tal bewoners van 't Ven, de Zelderheide en de Dam om aansluiting van hun buurtschappen op het gemeentelijk 'Electrisch net' van Ottersum. De gemeenteraad zegt toe om advies in te winnen bij de Stroomverkoopmaatschappij. Daarnaast wil de burgemeester van de betrokken bewoners hun specifieke wensen horen. In maart 1926 spreekt de Ottersumse raad opnieuw over deze elektrificatie. Het dorp Milsbeek binnen de gemeente heeft inmiddels ook een aanvraag ingediend. De aanlegkosten voor stroom daar zijn berekend op f 14.000, -. Het college van B&W bij monde van burgemeester Sengers vreest dat het stroombedrijf van Ottersum de uitbreiding naar de grensbuurtschappen financieel niet aan kan. Er wordt voorgesteld dat de nieuwe stroomverbruikers moeten bijdragen in de aanlegkosten. Ze zullen een eventueel exploitatieverlies pondsgewijze moeten aanzuiveren. Om de risico's te beperken moeten de lichttarieven van de nieuwaangeslotenen met 15 cent per K. W. U. verhoogd worden naar f 0.55 per K. W. U. De Stroomverkoopmaatschappij, aanwezig bij deze bespreking, keurt de voorgestelde tariefsverhoging ten zeerste af. Bij een dergelijke tariefsverhoging zal de te verwachten stroomafname niet bereikt worden, waardoor het verlies in plaats van kleiner, groter zal worden. Bij daling van het tarief stijgt het verbruik. De Stroomverkoopmaatschappij wil het lichttarief voor de grensbewoners gelijkstellen met de kom⁴³.

Uit: Hoofdstuk 7: de Tweede Wereldoorlog 1940-1945

De inval begint.....

Op 9 mei 1940 om 14.05 uur krijgen de Duitse troepen in Goch en omgeving de melding 'Groen 105535'. In dit gecamoufleerde bericht staat dat Hitler op 10 mei om 5.35 uur zijn troepen de Nederlandse grens wil laten oversteken. De Nederlandse grensbewakers krijgen lucht van de Duitse militaire voorbereidingen.⁴⁴ Veel bruggen in Noord-Limburg worden diezelfde nacht opgeblazen. Het lukt de Duitse soldaten in de ochtend van 10 mei de spoorbrug bij Gennep over de Maas tijdig in bezit te krijgen. Tussen 10 en 14 mei trekken 50.000 Duitse militairen via Goch de Nederlandse grens over. Een paar honderd meter achter de grens bij de grensovergang Grunewald-Hekkens hangt al enkele dagen bij Haus Driesberg een soort zeppelin in de lucht. Daarin zitten waarnemers die de invasie in ons land moeten volgen. Op 8 mei 1940 kwamen tijdens het speelkwartier enkele kinderen opgewonden naar de onderwijzers van de Vense lagere school toegelopen. "*Ze hadden aan de*

⁴¹ Zie: De Maasbode, 12-03-1919

⁴² Zie: de Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 02-11-1921

⁴³ Zie: Nieuwe Venlosche courant, 10-03-1926.

⁴⁴ Zie: Kelten, Kirche uns Kartoffelpüree, Band IV, Hans-Joachim Koepp, 2009, pag. 465- 467.

oostelijke hemel een grote luchtballon ontdekt. We hadden er toen nog geen idee van dat het gevaarte de onheilspellende boodschap was voor twee dagen later".⁴⁵ In de evangelische kerk van Goch wordt een opvangkamp voor Nederlandse krijgsgevangenen ingericht. In de regio van de Neder-Rijn vallen vanaf 12 mei de eerste bommen uit de Engelse vliegtuigen.

Voor de burgerbevolking aan weerszijden van de grens is de wereldoorlog werkelijkheid geworden. De inwoners van Ven-Zelderheide moeten in de ochtend van vrijdag 10 mei 1940 niet geweten hebben wat hen overkwam. Het huis van Louis Weijers stond destijds ongeveer 50 meter van de slagboom bij de grensovergang Hekkens. Hij en zijn gezin krijgen de Duitse inval op de eerste rang mee. Zij zagen al op 9 mei de Duitse militaire colonnes opgesteld staan voor de grens. Zover ze konden kijken, ontwaarden de familieleden militaire voertuigen op de weg van Grunewald naar Kleef. Op 10 mei klopt 's morgens vroeg een Duitse soldaat aan bij de familie Weijers: *"Wij komen jullie bevrijden"*. Louis Weijers vraagt hem verbaasd: *"Van wie?" "Van de koningin"*, antwoordt de militair. Vervolgens ziet Louis Weijers de militaire colonne in beweging komen.

Evacuatie in aantocht

Medio oktober 1944 kreeg de Wehrmacht steeds meer last van de aanwezige bevolking in de kop van Noord-Limburg. Daar konden spionnen tussen zitten. De bezetters hadden genoeg van het plaatselijke verzet. De geallieerden kwamen eraan. Het verzet mocht het hen niet moeilijker maken dan het al was. De Duitse legerleiding realiseerde zich dat de bevolking moest worden geëvacueerd. Het evacuatiebevel werd in de kerken afgekondigd. Op 17 oktober 1944 evacueerden de Duitsers de inwoners van Milsbeek, Ottersum, Gennep en Heijen. De evacueés moesten via Ottersum-dorp en Ven-Zelderheide naar de grensovergang Grunewald-Hekkens richting Goch trekken. De evacuatietocht verliep in etappes. Steeds meer groepen evacueés uit de omliggende dorpen waren na 17 oktober naar Ven-Zelderheide gedreven. Het grensdorp raakte overvol. Men zocht onderdak bij familie in 't Ven, op de Zelderhei en op de Dam of op Zelder. Zo werden familiegroepen gevormd die de volgende dagen verder trokken.⁴⁶ Donderdagmiddag 19 oktober gaven twee Duitse officieren aan de pastoor en kapelaan van Ottersum het bevel te vertrekken. Alle mensen in Ven-Zelderheide moesten zich de volgende dag om 11 uur bij de molen van Coopmans verzamelen. Wie om 12 uur nog in de parochie was, zou worden doodgeschoten. Alleen de zusters van Maria Roepaan mochten blijven met een aantal zeer oude mensen.⁴⁷ Donderdag 19 oktober 1944 is de laatste dag dat de inwoners van Ven-Zelderheide in hun dorp verblijven. De spanning onder de mensen loopt flink op. Truus Peters schrijft in haar dagboek: *"De nacht is tamelijk rustig verlopen. Rond twee uur was er even een geweldige strijd aan beide fronten. Het is verschrikkelijk weer. Het giet gewoon. Om 6 uur brengen ze bericht dat we moeten ontruimen. Alles staat op z'n kop. Het lang gevreesde bericht komt af dat we moeten evacueren naar Duitsland. De hele nacht niet meer geslapen. Al maar rondgelopen, foto's uit de lijsten gehaald. Dan dit en dat weer ingepakt. Een nacht om nooit meer te vergeten. De Oberzahlmeister kwam naar me toe: "Es tut mir leid, ganz bestimmt. Es geht mich am Herzen, weil sie so gehen müssen, auch für ihre Mutter". Hij was heel goed voor ons en heeft moeite gedaan om ons te laten blijven. Aan een legerbevel is niets te veranderen"*.

Uit: Hoofdstuk 6 De wederopbouw 1945-1960

Herstellen en opbouwen

In Ven-Zelderheide gingen inwoners met de moed der wanhoop aan de slag om hun huis weer bewoonbaar te krijgen. Ze herstelden vol goede moed hun huis of boerderij, al dan niet provisorisch. In de herfst van 1946 was in de gemeente Ottersum een derde van de zwaar beschadigde panden hersteld en 40 procent van de lichte gevallen. Op bescheiden schaal was men met nieuwbouw

⁴⁵ Uit: Het onderwijs in Ven-Zelderheide, jubileumuitgave 1983, pag. 17.

⁴⁶ Zie: Het was september '44 : Jan Noij, Westervoort, najaar 2008, pag. 13-14.

⁴⁷ Zie: Het Rectoraat H. Anthonius Abt te Ven-Zelderheide door pastoor Th. W. J. Driessen, deel 4, Maas- en Niersbode, 3-5-1972.

begonnen. In Ven-Zelderheide verrezen vier noodwoningen.⁴⁸ *“Maar dat alles is nog in hoge mate onvoldoende”*.⁴⁹ Het herstel ging met vallen en opstaan. Ontploffingen van munitie in het Reichswald veroorzaakten begin november 1946 grote schade in de gemeente Ottersum. Tachtig huizen zaten weer zonder ruiten. De pastoor van Ottersum wende zich tot de bekende pater De Greeve van de Bond zonder Naam.⁵⁰ De Maasbode schreef daarover: *“Een kort overleg volgde en om 4 uur al was een auto van de glasactie op weg! Zodat de bewoners waarschijnlijk gisteravond alweer ruiten in hun vensters hadden!”* Het christelijk dagblad de Rotterdammer keurde deze actie van *‘overbodige liefdadigheid’* door pater De Greeve af. De gemeente Ottersum had volgens deze krant gewoon moeten wachten tot de reguliere toewijzing van het schaarse glas aan gemeenten die door de oorlog getroffen waren.⁵¹

Meer comfort

Vanaf 1949 werd de wederopbouw in de gemeente Ottersum regelmatig gecombineerd met de modernisering van het dagelijks leven voor de inwoners. De Vensestraat in Ven-Zelderheide wordt in 1949 verhard. De Waterleidingmaatschappij Noord-Limburg sloot een jaar later de hele gemeente aan op de waterleiding. Begin 1951 kreeg Ven-Zelderheide een telefoonkabel. De Ottersumse gemeenteraad schreef in december 1951 een lening uit om de uitbreiding te financieren van het elektriciteitsnet in de buurtschappen Aaldonk, Langehorst en de Dam. In 1956 verbeterde de bereikbaarheid van de kernen Ottersum en Ven-Zelderheide door de aanleg van een nieuwe weg van Ottersum naar Siebengewald met een brug over de Niers. De inwoners van Ven-Zelderheide konden vanaf november 1956 voor het eerst automatisch bellen.⁵² De naoorlogse samenleving kreeg meer en meer vorm. Tegen 1960 naderde de wederopbouw in Noord-Limburg zijn voltooiing. Toen de meeste boerderijen, huizen en andere gebouwen herbouwd waren, nam de bouwnijverheid zelfs weer sterk af. De nieuwe industriële vestigingen in Gennep en omgeving waren onvoldoende om alle werkzoekenden structureel aan werk te helpen. De werkloosheid werd zelfs groter doordat in de agrarische sector minder landarbeiders nodig waren door de groeiende mechanisatie. In maart 1958 telden de gemeenten Gennep, Mook en Ottersum 123 werkzoekenden. De werkloosheid in Noord-Limburg werd enigszins afgeremd omdat veel werklozen in het naburige Duitsland en België aan de slag gingen. De welvaartsontwikkeling in Noord-Limburg bleef achterlopen. In september 1959 lag het gemiddeld inkomen per inwoner van o.a. Ottersum met f 1237,- aanzienlijk beneden het landsgemiddelde van f 1707,-. Ook het gemiddeld inkomen per belastingplichtige bleef met f 3831,- beneden het landsgemiddelde van f 4287,-.⁵³

Potdichte grens

De wederopbouw was na 1945 eerst gericht op herstel. Verwoeste huizen moesten opgeknapt of volledig herbouwd worden. Amerika kwam via het Marchallplan Europa te hulp om de economie en landbouwsector weer op poten te zetten. De katholieke kerk ging driftig aan de slag om haar maatschappelijke en culturele machtspositie weer te herstellen en uit te breiden. Op vele terreinen van de samenleving was er sprake van vooruitgang. In de loop van de jaren 50 moderniseerde het sociaaleconomische leven rap. Het gemeenschapsleven in Ven-Zelderheide kreeg nieuw elan. De vooroorlogse geslotenheid van dorpsgemeenschappen stond langzaamaan op de tocht. Vooral de Vense jeugd en jongvolwassenen kozen voor meer scholing buiten de eigen gemeenschap en gingen voor hobby's en interesses naar de mogelijkheden in de regio. Er hing verandering in de lucht.

⁴⁸ Ze staan er nog steeds: op de Aaldonksestraat 37, op de Vensestraat 54, de Zandsteeg 4 en de Kleefseweg 74.

⁴⁹ Zie: Het Parool, 30-10-1946.

⁵⁰ De Bond zonder Naam was een beweging tot propaganda voor en beoefening van de naastenliefde. De priester-redenaar Henri de Greeve riep op 2 april 1938 de beweging in het leven onder de leuze: „Verbeter de wereld, begin bij jezelf”. De Bond telde in 1954 ruim 200 000 leden.

⁵¹ Zie: De Maasbode, 14-11-1946.

⁵² Zie: het Dagblad voor Noord-Limburg van 06-12-1950, 27-12-1951 en van 15-4-1954 én het Dagboeken Wim Jaspers 1948-1952 en 1952-1957 (17-2-1951 en 21-11-1956).

⁵³ Zie: Limburgsch dagblad van 25-03-1958 en 14-09-1959.

Het naoorlogse herstel, de vernieuwing en maatschappelijke veranderingen op sociaaleconomisch gebied kwamen tot stilstand bij de Duitse grens rondom Ven-Zelderheide. De grensovergang Grunewald bleef op slot. Tussen juni 1945 en medio 1955 gold er een toegangsverbod voor de Noord-Limburgse bevolking om de grenszones van Ven-Zelderheide te betreden. Haar inwoners mochten niet verder de grenszones naderen dan de brug van de Schravelsebeek op de Kleefseweg, achter de boerderij de Schravelt: ongeveer 500 meter voor de grensovergang. De bewoners dichterbij de grens konden zich wel vrij bewegen in hun woongebied. Voor hen golden dezelfde strenge regels en verboden als voor de overige dorpsbewoners om de Duitse grens over te steken. De Vense dorpsbewoners konden een pas aanvragen om de 'verboden strook' langs de grens te betreden voor werkzaamheden op het land of voor bezoek van de grensbewoners in die strook.

Plotselinge blokkades

Tijdens die eerste naoorlogse ontmoetingen tussen Duitse en Nederlandse familieleden of vrienden kon het recente verleden van de Duitse familieleden als Wehrmacht-soldaat en/of nazi-aanhanger als een blokkade tussen hen in komen staan. Dat verleden werd een splijtzwam tussen de Nederlandse en Duitse kant van de familie. (Voormalige) voor- en tegenstanders van het nationaalsocialistische gedachtengoed raakten in heftige politieke discussies verstrikt. Zo botste bijvoorbeeld een Duits familielid, die 3 zonen aan het oostfront had gehad, met zijn Nederlandse broer met pijnlijke herinneringen aan de Duitse bezetting. De Duitse broer had niet afwijzend gestaan tegenover het Hitlerregime. Tijdens familiebezoeken tussen 1940-1945 sprak hij met trots over de strijd aan het Oostfront. Bij een van de eerste naoorlogse ontmoetingen beet de Nederlandse broer zijn Duitse broer in een heftige discussie toe: "Du hast gesagt, ihr würdet im 2. Weltkrieg kämpfen bis auf den letzten Mann". Daarna vroeg hij aan zijn Duitse broer in hun gezamenlijke dialect: "Wat hedde ge toen gedaan dat ge d'r now nog steeds siet"? Na deze climax viel het gesprek pijnlijk stil. De familieband werd gered nadat een ander familielid het gesprek weer op gang bracht met een onschuldig onderwerp: "*Wisten jullie al dat onze Theo verliefd is?*"⁵⁴

Hulp van buitenaf

Tijdens de eerste jaren van de wederopbouw kreeg de gemeente Ottersum op allerlei manieren hulp van elders uit Nederland. Deze hulp werd gecoördineerd door de Hulp Actie Rode Kruis. De H.A.R.K. werd opgericht in het najaar van 1944 in het bevrijde zuiden van Nederland. De hulporganisatie was er voor Nederlanders die door oorlogshandelingen, de evacuatie en schaarste dringend hulp behoeften. Prinses Juliana was haar beschermvrouw. De H.A.R.K. maakte geen deel uit van het Nederlandse Rode Kruis (NRK). De hulporganisatie zamelde geld en goederen in zoals kleding, schoeisel en huishoudelijke artikelen. De berooide mensen kregen weer het noodzakelijke meubilair zoals tafels, een fornuis, stoelen, kasten en bedden. In de eerste helft van 1945 werden circa 500.000 stuks goederen uitgedeeld aan personen die veel bezittingen waren kwijtgeraakt. In de jaren 1946-1947 werden ruim 17 miljoen stuks goederen verdeeld.

Via de H.A.R.K. was de gemeente Ottersum geadopteerd door de plaatsen Kockengen, Mijdrecht en Wilnis, waar inwoners uit de Ottersumse dorpen geëvacueerd hadden gezeten.⁵⁵ Voormalige evacués kregen vanuit Kockengen meubilair en vee bij hun thuiskomst. Deze Utrechtse plaats bracht f 3000,- bij elkaar voor de inrichting van het Groene Kruisgebouw in Ottersum. Bij de opening was een klein gezelschap uit Kockengen aanwezig. Een tegeltableau werd onthuld als getuigenis van de hulp uit Kockengen aan Ottersum.⁵⁶ Ook de gemeente Blaricum in het Gooi verleende aanzienlijke hulp. Als dank bood het gemeentebestuur van Ottersum de gemeente Blaricum in september 1947 een schilderij aan.⁵⁷ Het Jeugd Rode Kruis (J.R.K.) van Eindhoven ontfermde zich in 1949 en 1950 over de

⁵⁴ Verteld door L. Hermsen op 27-11-2021.

⁵⁵ Zie: de Gazet van Limburg, 04-08-1945.

⁵⁶ Zie: het Dagblad voor Noord-Limburg, 21-09-1948.

⁵⁷ Zie: De Gooi- en Eemlander, 27-09-1947.

jeugd van Ottersum en Milsbeek. Het J.R.K. verkocht oranje-kokardes om het nodige geld bij elkaar te brengen voor zieke kinderen. In 1950 verrichtten de jongens van het J.R.K. Eindhoven allerlei karweitjes zoals het vervaardigen van kerstboomversierselen en paasmandjes voor tbc-kinderen in de gemeente Ottersum.⁵⁸

Uit: Hoofdstuk 9: De welvaartsjaren 1960-2000

Het Vense Wirtschaftswunder

De grensopening in 1962 leidde binnen enkele jaren tot een economische bloei voor de middenstand en de boerenbedrijven in Ven-Zelderheide, vooral langs de Kleefseweg. In Duitsland was inmiddels het Wirtschaftswunder tot stand gekomen. Veel Duitsers hadden weer wat te besteden. Met beurzen vol Duitse merken passeerden ze de grensovergang Hekkens om in de kop van Noord-Limburg goedkope levensmiddelen en andere producten in te slaan. De afgelegen ligging van het grensdorp ten opzichte van Ottersum en Gennep bleek door de open grens een groot voordeel. Veel kooplustige Duitsers deden meteen aan de Kleefseweg hun inkopen. De levensmiddelenwinkels en bakkerijen van Vedder en Schouten stonden op vrijdag en zaterdag vol 'Kunden'. Naast de goedkope koffie, boter en sigaretten gingen de witte Hollandse mikken grif de toonbanken over. Ook de kleinere levensmiddelenwinkels met kleine textielgoederen van Meurman en Ten Haaf mochten in de eerste jaren mee profiteren van de Duitse kooplust. Bij Hekkens en op de Dam bouwden enkele ondernemende zakenlieden van buiten de gemeente Ottersum in sneltreinvaart de groentezaak Kraut, de eerste Vense supermarkt Beerkens en een verkooppunt voor eieren en geslacht pluimvee. Verderop op De Dam opende de familie Knippenberg uit Blerick in de noodwoning van de familie Lamers hun levensmiddelenwinkel. Ook de keuterboer Thei Fransman greep zijn kans. Bij hem konden de Kunden snel terecht voor eieren en geslacht pluimvee. Al gauw was de Duitse vraag groter dan de legmogelijkheden van de eigen kippen. De familie Fransman breidde hun boerderij weldra uit met een aanbouw voor de kippenslacht en de verkoop. Op het erf voor hun huis kwam een tankstation, waar de goedkopere diesel veel Duitse automobilisten trok. Bijna alle boerenbedrijven aan de Kleefseweg begonnen na de grensopening aardbeien te telen. Overal langs de Kleefseweg stonden in 1963 borden met 'Kartoffeln zu verkaufen', 'frische Eier' en in de zomer 'Erdbeeren und Kirschen'.⁵⁹ Voor de hoogtijdagen van Kerstmis, Pasen en Pinksteren heerste er in Ven-Zelderheide 'Hochbetrieb'. Langs de Kleefseweg stonden vele Duitse auto's geparkeerd bij de diverse winkels en boerderijen. Tassen vol boodschappen gingen in Duitse achterbakken. Zelfs auto's uit het Ruhrgebied hielden halt bij Hekkens, op De Dam en de Zelderhei om grote hoeveelheden eieren, geslacht pluimvee, asperges, aardbeien of aardappelen in te slaan.

Lange haren en rebellie

Begin jaren 70 was jeugdleider zijn bij de Vense jeugdvereniging erg populair onder de jongeren die naar middelbare scholen gingen. Meerdere jongeren voelden zich verbonden met een jeugdcultuur, waarin betrokkenheid bij maatschappelijk problemen en deelname aan de protestbewegingen van destijds belangrijk waren. Vele jongeren ontwikkelden een maatschappijkritische houding. Actief zijn in het Vense jeugdwerk hoorde bij de alternatieve tijdgeest van de jaren 70 onder de Nederlandse jeugd. Enkele Vense jeugdleiders gingen na de middelbare school studeren aan de Universiteit van Nijmegen. Anderen gingen naar de sociale academie of de PABO. Toch bleven ze tijdens hun eerste studiejaren actief in de Vense jeugdvereniging. Rond 1975 vonden enkele Nijmeegse studenten woonruimte in de leegstaande boerderij van Wiel Hermsen. Deze 'alternatieve' studenten sloten zich ook aan bij de jeugdvereniging. In diezelfde jaren veranderde het bestuur van de jeugdvereniging. De oude garde trad grotendeels af als bestuurslid of jeugdleider. De maatschappijkritische Nijmeegse student Harrie Hendriks werd door de nieuwe generatie jeugdleiders gekozen als voorzitter. Zo groeide rond de jeugdvereniging een jeugdcultuur met veel aandacht voor alternatieve muziek en voor een 'alternatieve' leefstijl met lange haren, spijkerbroeken- en jasjes en Palestinasjaals. In hun

⁵⁸ Zie: het Eindhovensch dagblad van 15-07-1949 en 23-05-1950.

⁵⁹ Zie: de Maas- en Niersbode, 31-5-1963.

studentensteden deden die studerende jeugdleiders mee aan protestdemonstraties of hingen het gedachtengoed van linkse politieke partijen aan.

Medio 1975 bood het regionale opbouwwerk uit Venray de Vense jeugdvereniging ondersteuning om de werkwijze van de jeugdleiders te verbeteren en de onderlinge contacten te verdiepen. Binnen het team van jeugdleiders traden soms spanningen op over de wijze van begeleiding in het jeugdwerk. Welke grenzen en vrijheden kregen de jongeren van 12 t/m 16 jaar tijdens de vakantiekampen of op hun zaterdagse instuif? Leergierig naar nieuwe ervaringen gaf een groot deel van de jeugdleiders zich op voor een training om het onderlinge groepsproces diepgaand te bespreken. Tijdens meerdere trainingsavonden leerden deelnemers te praten over hun plek en activiteiten binnen de jeugdvereniging. Er werd geoefend met kritiek uiten op elkaar. Andere deelnemers wilden hun onzekerheid overwinnen bij het geven van een mening tijdens vergaderingen. De training werd gegeven door een jonge opbouwwerker die aan de slag ging met pasverworven vaardigheden en begeleidingstechnieken van de sociale academie. Hij wilde een open groeps sfeer bewerkstelligen, waarin de Vense jeugdleiders over gevoelens en onzekerheden konden praten. Hij zou de deelnemers positief aanmoedigen en leren om gemakkelijk voor zichzelf op te komen.⁶⁰

Beslotenheid versus vernieuwing

Ven-Zelderheide verzette zich in de tweede helft van de vorige eeuw vrij succesvol tegen het kleine kernenbeleid van de provincie Limburg. Elke tien jaar wist de Vense bevolking de gemeente Gennep te overtuigen om meer woningen te bouwen, waardoor een dreigende bevolkingsafname grotendeels binnen de perken bleef. Rond de eeuwwisseling in 2000 schreef de Maas- en Niersbode een groot artikel over de grote saamhorigheid in Ven-Zelderheide. In dat artikel bleek menig inwoner van het Vense grensdorp zich achtergesteld te voelen binnen de gemeente Gennep. "*In Gennep is er al niks en binnen de gemeente Gennep is er in 't Ven nog 't minst*" meende Toine Peters, de voormalige woordvoerder en activist van de werkgroep 'Houd Ven-Zelderheide leefbaar'. De eigenaar van de manege Waldzicht Jan Jaspers vergeleek de plek van Ven-Zelderheide binnen de Gennepse gemeente met de positie van Gennep in Noord-Limburg: "*Noord-Limburg houdt op bij Venlo en Gennep houdt op bij de brug over de Niers naar Ottersum*". Dorpsgenoot Jan Vullings, lid van de gemeenschapsraad, vult aan: "*als je over de Aaldonk rijdt kun je zien waar Ven-Zelderheide begint: daar wordt de weg smal*".

De 'onzichtbare' grens anno 2023

Na 1945 werden de vertrouwde en verwante 'Pruuse' aan de Niederrein door scholing, werk en de Duitse media langzaam steeds meer Duits. In de kop van Noord-Limburg hebben de inwoners van Ven-Zelderheide, Ottersum, Milsbeek en Gennep steeds meer een Nederlandse identiteit ontwikkeld. De grens om Ven-Zelderheide is vooral een scheidslijn geworden tussen de Duitse en Nederlandse regelgeving en overheidsbemoediging. Desondanks blijft het dagelijks grensoverschrijdend contact zich ontwikkelen. Als grensdorp blijft Ven-Zelderheide anno 2023 een gemeenschap met enkele bijzondere kenmerken. Duitse Kunden blijven inkopen doen in de supermarkt-slagerij Weijers, pal aan de grensovergang Grunewald-Hekkens. Koffie en kaas zijn nog steeds gewilde levensmiddelen, evenals koekjes, medicijnen en vlees van eigen boerderij. Het grensdorp heeft nog steeds een eigen benzinstation Fransman, waar Duitse automobilisten diesel voor hun BMW, Volkswagen, Opel of Audi tanken. Beide bedrijven zijn de laatste overblijvers van het Vense Wirtschaftswunder uit de jaren 60. (-) Bijzonder is dat de Duitse eigenaar Ludger Pauls in 2004 de restauratie bewerkstelligde van de historische molen "Rust na Arbeid" aan de Kleefseweg. De molen was op 28 augustus 2022 het middelpunt van een groot grensoverschrijdend Molenfeest. Het feest was georganiseerd door de buurdorpen Kessel en Ven-Zelderheide samen. Het feest begon met een tweetalige mis met Duitse en Nederlandse pastoors. Naast de molen toonden enkele Vense creatieve bedrijven hun zelfgemaakte producten. De Duitse bureaus uit Kessel zijn niet alleen

⁶⁰ Zie: <https://supertrainer.nl/leesvoer/10/wat-is-groepsdynamica>

regelmatig aanwezig in Ven-Zelderheide. Omgekeerd gaan Vense inwoners als vanzelfsprekend asperges eten in het Spargeldorf Kessel.

Een van de familieverhalen:

In de loop van 1962 klopte op een zondagmiddag een Duitse vrouw op de keukendeur van onze boerderij aan de Kleefseweg. Ze was met zo'n typische zwarte Duitse fiets van Reichswalde bij Kleef naar Ven-Zelderheide gefietst. Het was een naoorlogse vluchteling uit het vroegere Ost-Preussen. Met een vreemd Duits accent vroeg ze of wij eieren te koop hadden. Mijn vader had rond 1960 meer legkippen aangeschaft. Hij leverde eieren via de Vense tussenhandelaar Gert Voss aan de groothandel. Op die zondagmiddag gingen de eerste 30 eieren naar onze eerste Duitse klant. Ze deed voor hoe wij deze eieren per vijf stuk in krantenpapier konden rollen. Enkele weken later was ze er opnieuw. Nu nam ze 60 eieren mee want de burens of familie wilden ook goedkope Nederlandse eieren. Weer enige tijd later kwamen deze burens zelf. Binnen de kortste keren vroegen ze of we geen geslachte kippen verkochten. Dat kon want er waren altijd wel kippen die bijna van de leg af waren. In de maanden na de grensopening verkocht Wiel Hermsen steeds meer eieren aan huis aan Duitse klanten. Hij schafte nog meer legkippen aan. Op het hoogtepunt van de eierenproductie liepen er zo'n 1.500 kippen rond, die ondergebracht waren in het voormalige bijenhok, een kippenschuur en in de oude, enigszins vervallen keuterij verderop aan de Kleefseweg. Voor de feestdagen zoals Pasen en Pinksteren hadden we binnen korte tijd niet voldoende eieren van eigen kippen. Ook aan de vraag naar geslacht pluimvee kon niet met eigen slacht voldaan worden. Mijn vader vond een poelier in Oeffelt die geslachte kippen en haantjes wilde leveren en met kerstmis konijnen. Steeds vaker kocht Wiel Hermsen eieren in bij de tussenhandelaar Voss in plaats van te leveren. Hetzelfde gold voor de aardbeienteelt. Mijn vader begon met aardbeien voor de jamindustrie. Deze aardbeien werden zonder kroontje geplukt. Na 1962 gingen de aardbeien in meerderheid naar Duitse klanten aan huis. Voor hen mochten de kroontjes aan de aardbeien blijven zitten. Dan hadden de plukkers sneller een kistje vol geplukt. In de jaren 60 werd het jaarlijks drukker met de verkoop aan Duitse klanten. Op een Goede Vrijdag in 1966 of 1967 mocht ik van school thuisblijven om mijn ouders te helpen met de verkoop aan huis. Langs de keukenmuur lagen de rollen met eieren opgestapeld. De keukentafel fungeerde als toonbank. Via de Duitse televisie en de Duitse les op de Mulo kon ik genoeg Duits om bestellingen op te nemen en af te rekenen. Het was prachtig om te doen. Enkele jaren later plaatste mijn vader een houten kraam aan de straat tijdens de aardbeienpluk met een bord 'Erdbeeren: Senga', de soortnaam van onze aardbeienplanten.

(-) Illustratief voor de oude en nieuwe omgang tussen Vense en Duitse grensbewoners is het verhaal van Harm Weijers, eigenaar van de supermarkt bij de grens. Hij constateert een verschil in belangstelling voor het dagelijks leven over de grens tussen zijn generatie en Vense jongeren. Sociaal heeft hij de nodige contacten met zijn Duitse burens in het Grunewald. Hij en zijn vrouw Suzanne zijn lid van zowel de buurtvereniging van Grunewald als van de buurt van Hekkens en de Dam. Door zijn supermarkt spreekt hij goed Duits. Harm Weijers heeft pachtgronden in de omgeving van Kessel. Als pachter moet hij voldoen aan allerlei Duitse vereisten op landbouwgebied. Hij moet het schriftelijk Duits voldoende beheersen. Zijn kinderen zijn veel minder op de Duitse overkant georiënteerd. Ze kijken geen Duitse tv meer zoals oudere generaties en hebben er nauwelijks sociale contacten. Ze spreken geen Duits meer als tweede taal maar Engels. Nu zijn zoon in de winkel meewerkt, is leert deze langzaam een beetje Duits. Hun Vense generatiegenoten in Ven-Zelderheide gaan wel naar de kermissen in Kessel en Hommersum. Dan moeten de Duitse gesprekspartners wel plat Kleverlands kunnen praten tijdens een gezamenlijk pilsje. Anders loopt de communicatie niet vlot. Of, stappen ze meteen over op het Engels? Tijden veranderen. De grens om Ven-Zelderheide is een stille getuige.